

№ 38 (679)
Кастрычнік 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

- **Асоба ў краязнаўстве: рагачоўскі даследчык М. Шуканай** – стар. 2
- **Аграсядзіба: як вытлумачыць даўнія традыцыі** – стар. 3
- **У суседзяў: драўляны рай непадалёк Друскінінкая** – стар. 6

Фальклорны гурт «Этнасуполка» (кіраўнік Таццяна Пладунова) Белдзяржуніверсітэта культуры і мастацтваў выступае на адкрыцці выстаўкі «Спадчына і прырода»

Фота: Наталі Кудрэц

На тым тыдні...

✓ **29 верасня**, з нагоды правядзення Дзён еўрапейскай спадчыны ў Беларусі, у мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» адкрылася выстаўка «Спадчына і прырода». На ёй можна ўбачыць фотадымкі Сяргея Плыткевіча, Валерыя Вядрэнкі, Альфрэда Мікуса, Віктара Суглоба, Кастуся Дробава, Віктара Малышчыца, Юрыя Жэрко, Віталія Раковіча, Віктара Ведзеня, Міхаіла Кулеша, Дзмітрыя Осіпава, што адлюстроўваюць прыгажосць і непаўторнасць беларускай прыроды. Кожны здымак суправаджаецца вершамі, што напісалі паэты Фёдар Баравы, Ірына Карнаухава, Марына Шапавалава, Святлана Рыжкова, Бажэна Мацюк, Віктар Кажура.

Цэнтра «Падлетак» і пазнаёміліся з ініцыятывамі праекта «Спрыянне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь» (Уваравічы Буда-Кашалёўскага раёна), які фінансуецца Еўрапейскім Саюзам і здзяйсняецца Праграмай развіцця ААН. У Уваравічах у межах ініцыятывы «Адродзім ручнік разам!», скіраванай на захаванне гісторыка-культурнай спадчыны і павышэнне турыстычнага патэнцыялу раёна, працуе амаатарскае аб'яднанне па ткацтве. Для яго працы былі закуплены ткацкія і дрэваапрацоўчыя станкі, і цяпер майстры могуць ствараць ручнікі, паясы, дэкаратыўныя драўляныя вырабы з тканымі элементамі.

✓ **1 кастрычніка** ў музеі Адама Міцкевіча ў Вільні адзначылі 200-ю гадавіну **утварэння таварыства філаматаў**. Музей знаходзіцца ў будынку, дзе паэт жыў у 1822 г. і заканаваў паэму «Гражына». Пра дзейнасць таварыства распавялі дырэктар музея Рымантас Шална і музыколаг Святлана Немагай. Бард Аляксей Жбанаў не толькі праспяваў песні філаматаў, але і расказаў пра ўдзельнікаў таварыства. У імпрэзе бралі ўдзел беларусы з Вільні і Беларусі.

✓ **3 кастрычніка** ў Нацыянальнай бібліятэцы Беларусі адкрылася **мастацкая выстаўка Леаніда Марчанкі**

«Паэзія графікі». Яго мастацтва адлюстроўвае першародную прыгажосць зямлі, дагэтушнасць чалавека да яе лёсу, кліч гістарычнай памяці, пошукі ўнутранай гармоніі.

Выстаўка працуе да 27 лістапада.

✓ **4 кастрычніка** ў Прэзідэнцкай бібліятэцы Рэспублікі Беларусь адкрылася **выстаўка «І. Мележ "Людзі на балоце"»** з цыкла «Літаратура ў мастацтве». Экспазіцыя працягвае цыкл выставак Прэзідэнцкай бібліятэкі, прысвечаных найбольш вядомым творам айчынай літаратуры, кнігам, на якіх выхаванае не адно пакаленне беларусаў і якія з'яўляюцца нашай візітоўкай у сусветнай культурнай прасторы.

Партнёры бібліятэкі ў гэтым праекце – Нацыянальная кінастудыя «Беларусьфільм», Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Музей гісторыі тэатральнай і музычнай культуры, Хойніцкі краязнаўчы музей.

✓ **4 кастрычніка** ў Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы адкрыліся **выставачны праект-мемарыял «Страчаныя абліччы»**, прысвечаны беларускім літаратарам, якія пацярпелі ад рэпрэсіяў у 1920 – 1950-я гг. Праект рэалізуецца Дзяржаўным літаратурным музеі Янкі Купалы, Дзяржаўным музей гісторыі беларускай літаратуры, Беларускі дзяржаўны архіў-музей літаратуры і мастацтва, Нацыянальны гістарычны музей Рэспублікі Беларусь.

У аснове праекта – арыгінальныя матэрыялы, звязаныя з асобай Янкі Купалы. Ён і яго сям'я зазналі цяжкія выпрабаванні ў гэты час. У канцы 1920-х гг. былі расквалачаны яго маці і сёстры, многія творы паэта забараняліся цензурай, а за некаторыя даводзілася адказваць перад Аб'яднаным дзяржаўным палітычным упраўленнем (пазней НКВС). Пад уплывам ціску і допытаў з боку карных органаў Янка Купала восенню 1930 г. зрабіў нават спробу самагубства.

Праект «Страчаныя абліччы» вяртае з забыцця імяны, якія доўгі час былі выкраслены з гісторыі беларускай літаратуры і культуры, прадстаўляе рарытэты, звязаныя з дзясяткамі сяброў і знаёмых Янкі Купалы, сярод якіх Уладзімір Дубоўка, Міхась Чарот, Міхась Зарэцкі, Адам Бабарэка, Тодар Кляшторны, Юлі Таўбін, Платон Галавач, Уладзімір Жылка, Васіль Каваль, Мікалай Нікановіч, Валерыя Маракоў, Алесь Званак, Фларыян Ждановіч, Уладзіслаў Галубок і іншыя. Наведнікі выстаўкі могуць убачыць знаходкі з Курапатаў – месца гібелі ахвяраў палітычных рэпрэсіяў пад Мінскам.

Барыс Сачанка, даследчык жыцця і творчасці Янкі Купалы, які шмат зрабіў для вяртання з забыцця імянаў рэпрэсаваных беларускіх паэтаў, пісаў: «Для нас, беларусаў, сталінішчына куды страшнейшая, чым для некаторых іншых народаў. У нас жа рэ-

спрэсаваны былі не толькі людзі, але і мова наша, наша гісторыя і культура... у значнай меры Дзяржаўнасць...».

Наведаць выстаўку можна да 2 лістапада.

✓ **7 лістапада** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа прайшла «Субота ў доме Якуба Коласа». Гэта новы праект музея, прымеркаваны да 135-годдзя з дня нараджэння паэта. Сам Якуб Колас дужа любіў збірацца за абедзённым сталом поруч са сваімі роднымі і сябрамі, абмяркоўваць нешта надзеёнае, а часам і проста памучаць, адчуваючы павязаннасць і сардэчных прыхільнасцяў. Музей аднавіў гэтую традыцыю, прапанаваўшы забавы і цікавосткі для бацькоў і дзяцей: адбыўся майстар-клас па сілутным выразанні, можна было ўбачыць лялечнае прадстаўленне па сюжэтах народных казак, адаптаваных Якубам Коласам, а таксама папіць гарбаты з печанымі яблыкамі з саду паэта.

Ад гадоўнага рэдактара.

Газета хацела б падтрымаць добрую ініцыятыву музея «Субота ў доме Коласа» і яшчэ выказаць пажаданне: збірайце за абедзённым сталом у доме Коласа на бяседы беларускіх пісьменнікаў (толькі не падзялячы іх на саюзы!). Упэўнены: не толькі «КГ» такія сустрэчы будзе актыўна асвятляць.

Уяўная экскурсія да свята пісьменства

Угод святкавання 500-годдзя беларускага кнігадрукавання дзеля папулярызаванні беларускай мовы, літаратуры і культуры прайшоў інфармацыйны тыдзень «Гаворым і чытаем па-беларуску», удзельнікамі якога сталі чытачы Шчучынскай раённай бібліятэкі імя Цёткі.

13 верасня ўсе ахвочыя атрымалі запрашэнне на віртуальную экскурсію «Па сталіцах пісьменства», якая прайшла ў бібліятэцы. Традыцыйна цэнтрам святкаванняў становяцца гарады, якія з'яўляюцца гістарычнымі цэнтрамі культуры, навукі, асветы і кнігадрукавання.

А шчучынцам прыемна было яшчэ раз успомніць свята беларускага пісьменства ў 2015 годзе, прадставіць юных пераможцаў раённага творчага конкурсу «Шчучын на вышыні 500», якія пазнаёмілі са сваімі творамі. Усе змаглі паўдзельнічаць у спазнаваўчай віктары-

не «Гарады – сталіцы пісьменства», дзе школьнікі замацавалі новыя веды, а пераможцы атрымалі ў падарунак кнігі. Таксама ўпрыгожаннем мерапрыемства была прэзентацыйна-ролік «500 гадоў гісторыі беларускага кнігадрукавання».

Бібліяграф Л. Аляксей прывяла змястоўны агляд навінак «Вітаем беларускую кнігу!». Пасля знаёмства ў гэты ж дзень іх узялі чытачы.

В. РУБАНАЎ,
метадыст аддзела
бібліятэчнага маркетынгу
Шчучынскай раённай бібліятэкі

Трэцяга кастрычніка адзначыў свой юбілей краязнаўца Мікалай Шуканаў – журналіст, пісьменнік, рэдактар аддзела жлобінскай раённай газеты «Новы дзень».

Нарадзіўся ён у 1962 годзе ў малаўнічым куточку зямлі беларускай – гарадскім пасёлку Лельчыцы.

Лельчыцкі край... І тут прыгавдаецца ўрывак з верша «Мае ўсе думы звязаны з табою» Ніны Загорскай:

*Люблю цябе такой, якая ёсць,
Зямля мая, зямля бацькоў святая,
Мая слязінка – са святла наскрозь,
Маё прычасце, мой святлісты лёс...*

А ўсё пачыналася з маленства... З цеплынёй і пяшчотай гаворыць Мікалай Васільевіч пра сваіх бацькоў Вялікіх і Васіля Паўлавіча, якія ні дня не маглі жыць без працы, цанілі ў чалавеку шчырасць, сціпласць, сумленнасць, добразмысліваць і гэтыя якасці выхоўвалі ў дзецях, а таксама – любоў да Радзімы і радзімнага куточка, да роднага слова. Бацька ў час нямецка-фашысцкай акупацыі перажыў сваю Хатынь: гарэў у хляве, падпаленым карнікамі, але выжыў. Жыццё бацькоў – найлепшы прыклад для пераймання. А з якім заміланнем успамінае ён бабудоў Агату Лаўрэнцьеўну! Дзіцячыя гады прайшлі побач з ёю, і гэта не магло не адбіцца на фармаванні яго характару, светапогляду. Яна вучыла Мікалая жыць у згодзе з сабою, людзьмі і Богам. З маленства вельмі любіў чытаць, разам з героямі кніг пражываў іх лёсы, радаваўся і сумавалі, здзяйсняў рамантычныя вандроўкі, трапляў у неверагодныя сітуацыі. Любіў слухаць радзіё: на роднай мове штодзень гучалі песні, казкі, вершы, апаваданні... Менавіта

Асоба ў краязнаўстве

«Словам радаваць і грэць...»

тады з'явілася ў яго вялікае жаданне стаць філолагам. І гэтай мары суджана было здзейсніцца.

Пасля заканчэння сярэдняй школы і службы ў Савецкай Арміі паступіў у 1983 годзе на гісторыка-філалагічны факультэт Гомельскага дзяржаўнага ўніверсітэта па спецыяльнасці «беларуская і руская мова і літаратура». Ужо на 1-м курсе пачаў друкавацца ў газеце «Гомельскі ўніверсітэт» (сваю першую публікацыю назваў «Роздум. Хлеб», у ёй засяродзіў увагу на стаўленні старых людзей да хлеба). Студэнтам браў удзел у семінары маладых літаратараў у Каралішчавічах, дзе тады знаходзіўся Дом творчасці Саюза пісьменнікаў БССР. У пачатку 1988 года, яшчэ студэнтам, уладкаваўся на працу настаўнікам у Мормальскую СШ Жлобінскага раёна. З 1990 года працуе ў рэдакцыі жлобінскай раённай газеты «Камуніст» (з 1991-га мае назву «Новы дзень»). А ў 2013 годзе быў прыняты ў Беларускі саюз журналістаў.

Жлобіншчына стала другой радзімай М. Шуканава, і мы з пэўным правам лічым яго сваім земляком. Мікалай Васільевіч ведае тут кожны куток, кожную сцэжку, многіх людзей, якім прысвяціў ён няшмала светлых і цёплых радкоў. Аўтар услаўляе подзвіг герояў Вялікай Айчыннай вайны, воінаў-інтэрнацыяна-

лістаў, штодзённым, незаўважным на першы погляд подзвіг чалавека працы, распавядае пра святло духоўных каштоўнасцяў, асновай для гэтага сталі матэрыялы па тэме «Жлобіншчына Прусаўляная».

Імя Мікалая Шуканава вядомае далёка за межамі нашага раёна. Сведчаць аб тым яго шматлікія публікацыі ў перыядычных выданнях раённых і абласных, а таксама нацыянальных («Краязнаўчая газета», «Голас Радзімы газета», «Царкоўнае слова», «Настаўніцкая газета», «Літаратура і мастацтва», «Народная газета») і замежных («Правіло Веры», Санкт-Пецярбург; «Тувінская правда», Кызыл; «Журнал Московской Патриархии», Масква; «Полярная звезда», Якуцк). Мікалай Васільевіч – аўтар кнігі «За всё – слава Богу: Записки краеведа» (Мінск, 2016), сааўтар кнігі «Памяць. Жлобін. Жлобінскі раён» (Мінск, 2000), «Довк и Старый Кривск: Летопись времени» (Мінск – Рагачоў, 2016).

Праца над словам выяўляе ўменне аўтара шырока выкарыстоўваць досвед таленавітага журналіста і краязнаўцы. Да ўсяго падыходзіць ён з пачуццём вялікай адказнасці, кожны радок старанна адшліфаваны, даведзены да дасканаласці. У любым яго публіцыстычным творы, малым ці вялікім,

заўсёды прысутнічае арыгінальная думка. Як тонка адчувае ён слова! Як умела ім карыстаецца!

Клапоцячыся пра лёс роднага слова, Мікалай Васільевіч доўгі час узначальваў раённае Таварыства беларускай мовы імя Францыска Скарыны. А яшчэ ён член Царкоўна-гістарычнай камісіі Гомельскай епархіі і Міжнароднай грамадскай арганізацыі саюза пісьменнікаў і майстроў мастацтваў.

У 2006 годзе Мікалай Васільевіч удзельнічаў у конкурсе публікацыяў прыватнага тэматыкі, які праводзілі Беларуская Праваслаўная Царква і Міністэрства інфармацыі Беларусі, і быў узнагароджаны Граматай Патрыярша Экзарха ўсёй Беларусі Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага Філарэта.

А яшчэ майстар за плённую самаадданую працу неаднаразова ўзнагароджваўся ганаровымі граматамі раённага і абласнога выканаўчых камітэтаў, памятным нагрудным знакам «За дапамогу і падтрымку» Беларускага рэспубліканскага фонду «Узаемааруменне і прымірэнне», медалём Гомельскай епархіі Беларускай Праваслаўнай царквы ў гонар святаго праведнага Іаана Карманскага. І ён – лаўрэат рэгіянальнай краязнаўчай прэміі імя рагачоўскіх мянцэнтаў мязы XIX – XX стагоддзяў Ёлшыных.

М. Шуканаў шчодра аддае сябе любімай працы, знаходзіцца ў пастаянным пошуку. Ён справядліва лічыць, што не любіць справу, якой займаешся, проста немагчыма. Лёсам наканавана Мікалаю Васільевічу быць узорам, прыкладам для маладых журналістаў. Па сваім жыццёвым шляху, застаючыся маладой душой, ідзе ён годна, паважна, упэўнена, кожнаму чытачу аддачы цёпліны свайго добрага сэрца, як кажуць, «словам радуе і грэе»... Хочацца пажадаць юбіляру многа шчасця, моцнага здароўя, здзяйснення ўсяго задуманага, вялікага ўрадаю на яго творчай ніве.

Людміла МІНАКОВА,
дацэнт кафедры беларускай мовы
Гомельскага дзяржаўнага
ўніверсітэта імя Ф. Скарыны,
кандыдат філалагічных навук

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» далучаюцца да віншаванняў. Шчыра зычым нашаму даўняму сябру, падпісчыку і аўтару моцы, здароўя, новых знаходак, уасобленых у публікацыях і кнігах.

М. Шуканаў (злева) у вёсцы Радзіц (2015 г.)

Падпісача на «Краязнаўчую газету»
можна з любога месяца!

Падпісчыя індексны:
індывідуальны – 63320
ведамасны – 633202

З удзелам гаспадароў агрэсідзібаў, грамадскаці і прадстаўнікоў СМІ, а таксама – беларускіх і амерыканскіх экспертаў, напрыканцы верасня адбыўся круглы стол «Інавацыйныя падыходы інтэрпрэтацый культурнай спадчыны і іх скарыстанне ў турызме: міжнародны і беларускі досвед». Арганізавала мерапрыемства БГА «Адпачынак у вёсцы» пры падтрымцы Пасольства ЗША ў Рэспубліцы Беларусь.

Прывіталі ўдзельнікаў мерапрыемства прадстаўнік Пасольства ЗША ў Беларусі Ларыса Іванова і праграмы каардынатар Лясной службы ЗША Шыла Слэмп. Апошняя таксама каратка распавяла пра дзейнасць сваёй арганізацыі, аб рэкардах і турызме на прыродаахоўных тэрыторыях ЗША. У краіне развіццём інфраструктуры для турызму завышай кампаніі. І штогод вандроваўнікаў на экмаршрутах становіцца ўсё больш. І рэч тут не толькі ў маркетынгу, але і ў прыцягненні ў працэс тэрыторыяў, што раней не былі цікавымі для саміх амерыканцаў і замежных турыстаў. «Напрыклад, усе турысты ведаюць Йёлоўстоўнскі запаведнік, – зазначыла Ш. Слэмп, – то і едуць туды. А мы б хацелі перанакіраваць наведнікаў у запаведныя мясціны, што размешчаны непадалёк. Там не менш цікава».

Старшыня арганізацыі «Адпачынак у вёсцы» Валерыя Клічунова зазначыла, што апошнім часам у свеце шырока тэндэнцыя на выбудову індустрыі стварэння ўра-

Залаты ключык спасціжэння спадчыны

жаньняў. То бок, праз адпачынак, праз забавы чалавеку закладваюцца пэўныя эмоцыі, што застаюцца па наведванні ўстановаў. У нашым выпадку – агрэсідзібы. Выступоўца зазначыла, што праз інтэрпрэтацыю (а гэта значыць, праз вытлумачэнне, трактоўку) можна выйсці да ўсведамлення каштоўнасці спадчыны. І гэта своеасаблівае мастацтва, якім апошнім часам пачалі авалодаваць нашы суаьчыннікі, з'явіліся гіды-інтэрпрэтары. «Для дзяцей жа, – зазначыла спн. Клічунова, – выкладанне фактуры павінна быць не толькі прасцейшай для засваення, але іншай, даступнай». Выступоўца прывяла прыклады агрэсідзібаў, дзе наведнікі могуць даведацца пра традыцыйную культуру ў нязмужанай форме, напрыклад, «Хутар Дудара», «Мир пчёл», а таксама «зялёныя маршруты». Выйшла першая

кніга аб інтэрпрэтацыі спадчыны (напісала яе В. Клічунова), у БДУ існуюць навучальныя курсы.

А курат для навучання адмыслоўцаў у галіне інтэрпрэтацыі БГА «Адпачынак у вёсцы» сёлета ў Бярэзінскім біясферным за-

тэрпрэтацыі ЗША «Сертыфікаваны гід-інтэрпрэтар» (цяпер у нашай краіне 19 адмыслоўцаў у гэтай галіне, статус якіх прызнаецца ва ўсім свеце).

Пасля трэнінга ў запаведніку навуковы супрацоўнік Нацыянальнага парку «Браслаўскія азёры» Іван Цесюль абвясціў: «Я пераўвасобіўся з навукоўцы ў рамантыка». Вось пра гэтую рамантыку і поспехі ды праблемы распавядалі далей удзельнікі круглага стала. Начальнік аддзела турызму Бярэзінскага біясфернага запаведніка Аляксандра Карпава распавяла пра інтэрпрэтацыйныя праграмы ў Бярэзінскім (пра некаторыя

ўдзельнікі разгадвалі таямніцу 12 залатых апостаў і так даведваліся аб горадзе і родзе Радзівілаў; цяпер працуюць у Бярэзінскім запаведніку). Алег і Наталля Цвіркі з фермерскай гаспадаркі «Экофлора» падзяліліся досведам інтэрпрэтацыйных праграмаў, звязаных з вырошчваннем кветак (праз «гісторыю раслінаў» таксама можна даваць веды пра даўніну і традыцыйную культуру). На інтэрпрэтацый культурнай спадчыны маля гарадоў спынілася мастацтвазнаўца-культуролаг Таццяна Бембель. Міжнародны культурны фонд «Наследстві і время», зарэгістраваны ў Смілавічах на Міншчыне, ладзіць падарожжы па знакавых і культуры краіны месцах. Асабліва ўвага надаецца Смілавічам – гэта радзіма мастака Хаіма Сучіна, Васілішчам на Шчучыншчыне – радзіме спевака Чэслава Немана, Жалудку непадалёк Шчучына. Праводзяцца таксама пленэры ды культуралагічныя імпрэзы. Гаспадар сідзібы «За масточкам» у Валожынскім раёне Дзмітрый Наканечны распавёў аб праекце «Птушка ў аб'ектыве» (на Сакаўшчынскім вадасховішчы амаль круглы год можна назіраць разнастайныя птушак, таму тут распачалі новы праект па птушчанні, аб чым мы пісалі ў мінулым нумары). Алякс Лось і Аляся Сівохіна з «Хутара Дудара» распавялі, як можна праз музычныя інструменты ды іх гісторыю распавесці ад светапоглядзе і мастацкіх каштоўнасцяў ды густах нашых продкаў (сп. Лось сам вырабляе традыцыйныя музычныя інструменты, тут створаны адмысловы Музей музычных інструментаў). Данута Грынь з агрэсідзібы «Засцянак Скрыплеў» распавяла пра досвед арганізацыі інтэрпрэтацыйных праграмаў у агрэсідзібе, створанай не бацькам – вядомым музыкам Васілём Грынём.

Падсумаваннем сустрэчы могуць быць два выслоўі, пачутыя пад час круглага стала. Спн. Клічунова сказала: «Інтэрпрэтацыя – той залаты ключык, што адмакне нашу краіну замежнікам, турыстам». Сп. Цвірка ж зазначыла: «Веды – тое, што застаецца, што ніхто не забярае».

Уладзімір ПУЧЫНСКІ
Фота з сайта БГА
«Адпачынак у вёсцы»

паведніку правяла шматдзённы трэнінг «Інтэрпрэтацыі спадчыны ў "зялёным" турызме», удзельнікі якога пад час круглага стала атрымалі адмысловыя сертыфікаты Нацыянальнай асацыяцыі па ін-

з іх пісала і нашае выданне – «Міфалагічная сцяжынка», Музей міфаў). Выкладчыца кафедры турызму і прыродакарыстання Беларускага дзяржаўнага тэхналагічнага ўніверсітэта Ніна Здановіч пазнаёміла з міфалагізацыяй прыроды Беларусі на прыкладзе экасіяжыны «Казка Негаральскага леса» (напрыклад, ладзяць старажытныя святы беларускага календара, адмысловыя ўрокі ды лекцыі, праз міфічных персанажаў распавядаюць аб культуры паводзінаў на прыродзе ды аб жыхарх лясоў і палёў). Аб квэстах як варыянце інтэрпрэтацый спадчыны раскажаў Яраслаў Ліхачэўскі, кіраўнік праекта «Shuka.by» (у Нясвіжы

Фатаграфаванне птушак у іх асяроддзі

12 верасня ў Сакаўшчынскім вучэбна-педагагічным комплексе дзіцячы сад – сярэдняй школа імя В.А. Каваленкі (Валожынскі раён) адбыўся семінар «Птушкі нашага краю: прыёмны тэхніка фатаграфавання». Мерапрыемства прайшло ў рамках праекта «Садзейнічанне развіццю на мясцовым узроўні ў Рэспубліцы Беларусь», што рэалізуецца ПРААН і фінансуецца Еўрапейскім Саюзам. Ён знаходзіцца ў стады завяршэння.

Каб правесці майстар-клас і навучыць аховочы фотасправе, у Сакаўшчыну запрасілі Рамана Каліноўскага – прафесійнага фатографа з дзесяцігадовым стажам. Ён распавёў аб

прынцыпах работы камеры, кампазіцыі, відах і характарыстыках аб'ектаў, навучыў наладжваць параметры для здымкі птушак. Пасля тэарэтычнай часткі ішла практычная: вучні спрабавалі фатаграфавач на вуліцы пад наглядом спецыяліста. Сам Раман падтрымлівае ініцыятыву Валожынскага сельвыканкама і лічыць праект цікавым.

Вучэбна-педагагічнаму комплексу і Валожынскаму тэрытарыяльнаму центру сацыяльнага абслугоўвання насельніцтва фундатары падарылі фотаапараты з неабходным абсталяваннем, каб усе аховочыя маглі заняцца фатаграфаваннем на птушак на беразе Сакаўшчынскага вадасховішча, дзе абсталяваная спецыяльная база для птушкання.

Здымкі птушак можна размясціць на сайце flora fauna.by. Гэта нацыянальная база дадзеных дзікай прыроды Беларусі. Інфармацыю для яе збіраюць не толькі навукоўцы, але і аматары.

Р. Каліноўскі праводзіць практычныя заняткі

Настасся ЛЯВІНСКАЯ,
фота
Дзмітрыя НАКАНЕЧНАГА

Дарэчы

26 верасня абвешчаны творчы конкурс на найлепшую ідэю тэматычнага турыстычнага маршруту Праграмы «Belarus N». Яго арганізатар – РУП «ВА Белоруснефт», БГА «Адпачынак у вёсцы» і камунікацыйнае агенства «NEF TBWA». Галоўны прыз – аўтамобіль «Geely Emgrand X7» – атрымае аўтар найлепшага маршруту. Мэта конкурсу – стымуляваць арганізацыі і агрэсідзібы, што зацікаўлены ў развіцці турызму ў нашай краіне, ствараць арыгінальныя і крэатыўныя маршруты.

Кожны маршрут павінен уключаць хаця б адну аўтазаправачную станцыю «Белоруснефт» і ў назве мець прыметнік, што апісвае яго тэматыку (прыкладам, «Грыбны», «Азёрны», «Маёнткавы» ды пад.). Акрамя агульнага апісання ідэі і дэталюў кожнай кропкі маршруту неабходна пралістраваць ідэі фота- і відэамаатэрыяламі.

Конкурсныя заяўкі прымаюцца да 15 лістапада ўключна на электронны адрас belarusn@beloil.by. Вынікі падвядуць 25 лістапада пад час святкавання 15-годдзя «Адпачынку ў вёсцы». Падрабязней можна даведацца на сайтах <http://www.ruralbelarus.by> і <http://belarusn.by>.

Золата імператара Рудольфа II Габсбурга

Габсбургі – гэта дынастыя, якая правіла Свяшчэннай Рымскай імперыяй германскіх нацыяў цягам некалькіх стагоддзяў. У аднаго з імператараў Свяшчэннай Рымскай імперыі працаваў садоўнікам Францыск Скарына. Звалі імператара Фердынанда I.

Пры жыцці Фердынанд I забяспечыў пераемнасць дынастыі, правёўшы ў 1562 годзе выбары рымскага караля, на якіх перамог яго сын Максімільян II. Гэта быў вельмі адукаваны чалавек з галантнымі манерамі і глыбокімі ведамі ў культуры і мастацтве.

Хутчэй за ўсё, тут сказаліся гены маці – паэткі Ганны Аўстрыйскай, праўнучкі Ягайлы. Дабрадзейка Скарыны Ганна сыхла з гэтага свету ў 1547 годзе, на 44-м годзе жыцця, нарадзіўшы 15 дзяцей. Пахавалі каралеву Ганну на Празкім Замку, дзе насупраць карацёўскага палаца ўжо вырас раскошны сад, пасаджаны Ф. Скарынам.

Ганна Аўстрыйская

Сын Максімільяна II і ўнук каралевы Ганны Рудольф II валодаў моцнаю воляй, меў глыбокі розум, быў дальнабачным палітыкам. Ён нарадзіўся ў 1552 годзе, якраз у тым годзе, калі Сімяон Скарына пачаў пошукі спадчыны бацькі.

Рудольф II быў надзвычай рознабакова захопленым чалавекам: ён любіў лацінскую паэзію, гісторыю, шмат часу

аддаваў заняткам матэматыкай, фізікай, астраноміяй. У часы яго праўлення значнае развіццё атрымалі мінералогія, заалогія, батаніка і геаграфія. Гэты манарх быў вельмі каларытнай асобай, здольнай на нечаканы ўчынак. І ён гэты ўчынак зрабіў.

Перадаўшы дзяржаўныя справы свайму брату, ён пераязджае з Вены ў Прагу і зачыняецца там у Празкім Градзе. Нікога да сябе не дапускае, акрамя алхімікаў, магаў і астралагаў. Цікавасць яго да алхіміі стала ўсёпаглынальнай жарсцю, ён займаўся ёю з ранку да вечара.

Пры двары Рудольфа II усё займалася алхіміяй: найперш ягоныя асабістыя дактары, сярод якіх былі вядомыя Фадзей фон Хаек, Міхэль Маер і Мартын Руланд. Яны давалі манарху тэарэтычныя і практычныя ўрокі алхіміі.

Распальваў атанор (легендарная печ, адзін з асноўных інструментаў алхіміка. – «КГ») і сачылі за працэсам Вялікага Вырабу дарадцы, камердзінеры і камергеры імператара, шматлікія яго прыдворныя.

Па запрашэнні Рудольфа II у Прагу прыехалі вядомыя ў Еўропе астраномы Ціхо Браге, Ян Кеплер, знакамітыя алхімікі Джон Дэй і Эдуард Келлі. Алхімікі і астралагі, нанятыя Рудольфам II, ні ў чым не адчувалі патрэбы, не царпелі ніякай нястачы. Яны разам са сваімі сем'ямі жылі на ўсім гатовым, мелі бясплатнае жыллё ці то ў імператарскім палацы, ці ў адным з домікаў знакамітай Залатоў вуліцы, што прымыкала непасрэдна да Празскага Града.

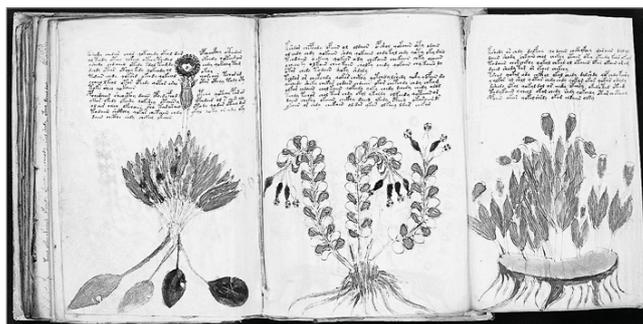
Як паведамлялі алхімічныя летапісцы, Рудольф II уласна вырабіў (!) нямаля золата. Гэта было герметычнае золата. Ім ён разлічваўся за развіццё навукі і культуры, войны з туркамі і іншыя дзяржаўныя справы.

Казалі, што адзін з нашчадкаў Габсбургаў Фердынанд III у 1648 годзе, выкарыстаўшы парашок філасофскага каменя, адчаканіў алхімічны медаль. На яго пярэднім баку быў адлюстраваны Меркурый-

Фердынанд I

Гермес з кадуцэем у руках і крыльцамі на пятках. Гэты сімвал абазначаў пераўтварэнне ртуті ў золата. На аверсе медалі можна было прыгатаць: «Дзівоснае пераўтварэнне адбылося ў Празе 16 студзеня 1648 года ў прысутнасці яго вялікасці імператара Фердынанда III». Не менш цікавы і рэверс медалі, дзе напісана: «Як рэдка мастацтва гэтае для людзей і не часта яно сябе праяўляе: няхай будзе пахвалены на векі вякую Гасподзь, які паведамляе частку сваёй магутнасці нам, нікчэмным стварэнням».

Загадкі манускрыпт са збору Рудольфа II

У 1650 годзе ў Празе адчаканены яшчэ адзін медаль у гонар «залатога сына свінцовага бацькі».

Калекцыя медалёў у Празе ўвесь час папаўнялася.

Некаторыя свае таямніцы Сярэднявекі захоўвае і да нашай пары. Гэтыя забытыя таямніцы, адкрытыя калісьці алхімікамі, не разгаданыя намі ў век інтэрнэту і палёту чалавека ў Космас. Сярод іх – прамянёвы чырвоны колер шкла некаторых вітражоў (напрыклад, Шарграскага кафедральнага сабора). Яго ніяк не могуць узнавіць сучасныя вытворцы шкла.

Не раскрытая таямніца і «грэчаскага агню», страшнай зброі візантыйцаў, а затым і арабаў. Сакрэт яго назаўжды страчаны. Хаця сучасныя навукоўцы спрабуюць паўтарыць адкрыццё сірыйскага алхіміка, які знайшоў спосаб выцягвання фосфару, які загарэўся пры кантакце з вадой. Як вядома, спробы заліваць «грэчаскі агонь» вадой прыводзілі да таго, што ён яшчэ больш разгарэўся. Сучасныя навукоўцы аказаліся бяссильнымі.

Не разгаданая да сённяшняга дня і зашыфраваная Біблія Францыска Скарыны.

Калі Францыск Скарына памёр, то ягоная спадчына, што захоўвалася ў паперах, кнігах, рукапісах, доўгі час не перадавалася нікому. Пакуль сын Сімяон не запатрабаваў яе.

Дзе ж яна захоўвалася ўвесь гэты час? Па ўсім відаць, да спадчыны Скарыны мела нейкае дачыненне ягоная дабрэдзейка Ганна Аўстрыйская, праўнучка Ягайлы. Магчыма, з яе ведама паперы Ф. Скарыны даставілі ў Вену, дзе яны аказаліся ў архіве каралевы.

Унук Ганны Аўстрыйскай Рудольф II, новы манарх Свяшчэннай Рымскай імперыі, разглядаючы аднойчы архіўныя дакументы памерлай бабкі, яе ненадрукаваныя вершы і празаічныя творы, нечакана наткнуўся на паперы Ф. Скарыны. Гэта быў удар для яго. Знойдзенае настолькі зацікавіла Рудольфа II, што ён перадае ў Вене дзяржаўныя справы свайму брату і адразу ж едзе ў Прагу. У Празкім Замку тэрмінова

збіраюцца алхімікі з усёй Еўропы, у ім зачыняюцца дзверы, распальваецца атанор і пачынаецца Вялікі Выраб золата.

Рудольф II

Што ж было цікавага ў паперах Францыска Скарыны? Хутчэй за ўсё, дэшыфрунка хады Вялікага Вырабу, правільнасці алхімічных аперацый, новых сімвалаў для абазначэння металаў. Усё гэта ў Бібліі Скарыны, у змешчаных там траворах, застаўках і ініцыялах было так перакручана-пераверчана, каб ніхто не дацяміў да захаванага там тэксту.

Шыфр жа даваў магчымасць узнавіць правільны ход Вялікага Вырабу, які адшукаў Ф. Скарына, каб урэшце атрымаць той самы загадкавы філасофскі камень, што вырашаў усё чалавечыя праблемы на зямлі. Гэта было важней нават за тую вялікую ўладу, якой валодаў Рудольф II. І манарх шыфрыкнуў, памяняўшы яе на мантыю вучонага, спрабуючага здабыць золата са звычайных металаў.

Як мы ўжо ведаем, гэта яму ўдалося зрабіць (так сцвярджаюць самі алхімікі. – «КГ»). Сакрэт адпта Скарыны стаў таямніцай для дома Габсбургаў. Ім карысталіся і іншыя іх нашчадкі. Напрыклад, імператар Фердынанд III, які адчаканіў медалі з герметычнага золата і паказаў неабмежаваныя магчымасці дома Габсбургаў.

Ці атрымаў сын Францыска Скарыны штосьці са спадчыны бацькі?

Наўрад ці. Штосьці яму, вядома, маглі перадаць, але гэта былі другарадныя паперы. З іх багацця не нажывеш.

Затое Габсбургі заўсёды купаліся ў раскошы. І, магчыма, тут не апошнюю ролю адыграў «сакрэт» Францыска Скарыны, якім яны валодалі.

Рыгор АНДРЭЯВЕЦ

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Наш календар

Шляхамі Эдварда Вайніловіча

Эдвард Вайніловіч нарадзіўся 13 кастрычніка 1847 г. у вёсцы Вялікая Сляпанка (цяпер у

межах Мінска). Паходзіў са шляхецкай, але не вельмі заможнай сям'і. Скончыў Слуцкую гімназію, вучыўся ў Пецябургскім тэхналагічным інстытуце, потым удасканалваў свае веды ў Германіі і Бельгіі, вучыўся на курсах сельскагаспадарчай акадэміі ў Прусіі. Пасля смерці бацькі ва ўзросце 27 гадоў атрымаў маёнтакі Савічы і Пузава ў Слуцкім павеце, быў руплівым гаспадаром, і яго невялікія ўладанні квітнелі. Э. Вайніловіч фінансава дапамагаў слуцкай гімназіі, спрыяў пабудове і адкрыццю ў Слуцку камерцыйнага вучылішча, быў заснавальнікам камітэта абароны правоў яўрэяў і татараў у Клецку ды інш.

Э. Вайніловіч з маці

У 1882 г. ажаніўся з сваёй далёкай сваячкай Алімпіяй Узлоўскай, якая была маладзейшай за мужа на 14 гадоў. У іх было двое дзяцей: у 1884 г. нарадзілася Гелена-Бянігна, у 1885 г. – Сымон.

У 1876 г. было створанае Мінскае таварыства сельскай гаспадаркі, мэтай якога была падтрымка праваслаўных землеўладальнікаў Мінскай губерні. Аднак хутка да працы давялося прыцягнуць і каталіцкую шляхту. Э. Вайніловіч стаў віцэ-старшынёй, а праз пэўны час старшынёй таварыства, і праца ў ім стала справаю яго жыцця. Атрымалася так, што ва ўмовах дыс-

крымінацыйнай палітыкі ў дачыненні да «польскай» шляхты таварыства абараняла інтарэсы мясцовых землеўладальнікаў. Дзейнасць таварыства была настолькі плённай, што ў 1906 г. Э. Вайніловіч быў выбраны дэпутатам у Дзяржаўны Савет Расійскай імперыі ад Мінскай губерні. Але ад пасады намесніка кіраўніка Галоўнага ўпраўлення землеўладкавання і земляробства Э. Вайніловіч адмовіўся.

У 1897 г. памёр ад шкарлятыны сын Вайніловічаў 12-гадовы Сымон, а ў 1903 г., не дажыўшы аднаго дня да свайго 19-годдзя, памерла дачка Алена – верагодна, ад запалення лёгкіх. Цяжка перажываючы гора, Э. Вайніловіч вырашыў пабудаваць у Мінску касцёл у гонар святога Сымона і святой Алены – заступнікаў сваіх дзяцей. Для касцёла выбраў раманскі стыль, у часы панавання якога хрысціянства яшчэ не было падзелена на каталіцтва і праваслаўе. Асвячэнне касцёла адбылося ў 1910 г.

Кастрычніцкая рэвалюцыя, Першая сусветная, грамадзянская, польска-савецкая войны спынілі гаспадарчую дзейнасць Э. Вайніловіча. У лютым 1918 г. хваля пагромаў дакацілася і да маёнтка Савічы. Пасля падпісання ў 1921 г. Рызскай мірнай дамовы Савічы і частка маёнтка Пузава апынуліся на савецкім баку, і Э. Вайніловіч з жонкай і сёстрамі з'ехалі ў Польшчу. Стала Вайніловічы пасялі-

Э. Вайніловіч (фота каля 1910 г.)

ліся ў горадзе Быдгашч, там сужэнцы фінансава падтрымлівалі «Крэсавы інтэрнат», дзе атрымалі прытулак і выхоўваліся дзеці былых землеўладальнікаў Мінскай, Магілёўскай і Віцебскай губерняў, чые маёнтакі былі нацыяналізаваныя.

Памёр Э. Вайніловіч 16 чэрвеня 1926 г., пахаваны ў Быдгашчы. У 2006 г. яго прах быў перапахаваны каля касцёла Святога Сымона і Святой Алены ў Мінску. Сёлета скверу за Чырвоным касцёлам было нададзена імя Эдварда Вайніловіча.

Падрыхтавала Ніна КАЗІМЕНЯ

Што галоўнае ў танку? Пэўна, браня... Сапраўды, маладому пазту-камсамольцу, які тройчы сядзеў у віленскай турме «Лукішкі» як член падпольнай бальшавіцкай арганізацыі, у змаганні за высокія ідэалы моцная браня была вельмі патрэбнай. Найперш ён жадаў аб'яднання роднай Заходняй Беларусі з усходняй яе часткай, якія з-за гістарычных абставінаў былі падзеленыя мяжой. Максіма Танкам пазт ўпершыню назваў сябе ў Вільні ў няпоўныя 20 гадоў: падпісаўся так у красавіку 1932 года пад верхам, прысвечаным забастойцы польскіх гарнякоў. Якраз у 27-ы дзень яго нараджэння 17 верасня 1939 г. і адбылося ўз'яднанне Беларусі. Магутнай зброяй у змаганні за адзінства Беларусі, за родную мову юнак выбраў беларускае вяршанае слова.

На жаль, у савецкім грамадстве найперш былі запатрабаваныя «бараклібніцы» і патрыятычныя вершы паэта. «Паэзія наша – цяжка, як камень, вырваны з бруку пад час вулічных баёў, немілагучная – як стогн і крык, чырвоная – як пралітая кроў», – пісаў Максім Танк пра свой перыяд творчасці ў час змагання з фашызмам. Аднак паэта заўсёды цягнула спазнаваць таямніцы душы – сваёй, землякоў, людзей іншых народаў. Шмат яго вершаў прысвечана жанчыне, каханню, а некаторыя жывуць у народзе песнямі (самая знакамітая – «Завушніцы» на музыку Уладзіміра Мулявіна).

Шчырая душа пад моцным псеўданімам

Сёлета 17 верасня споўнілася 105 гадоў з дня нараджэння народнага паэта Беларусі, акадэміка Нацыянальнай акадэміі навук, Героя Сацыялістычнай Працы, лаўрэата шматлікіх прэміяў і ўзнагародаў Максіма Танка (Яўгена Іванавіча Скурко), асобу якога можна вызначыць кароткім выказваннем: «Шчырая душа пад моцным псеўданімам».

Як вядома, яшчэ 36-гадовым Максім Танк стаў галоўным рэдактарам, па сутнасці, галоўнага ў БССР літаратурнага часопіса «Полымя». У складзе розных дэлегацый быў у краінах Заходняй Еўропы, у ЗША, Чылі, Кітаі, Японіі, тройчы прадстаўляў інтарэсы краіны ў ААН. У замежных вандроўках Яўген Іванавіч імкнуўся трапіць на рынак, паназіраць за мясцовымі людзьмі, адчуць іншую паўсядзённую рэчы: з Чылі – кавалак меднай руды на памяць, з Англіі – трэску з дома, дзе працаваў Шэкспір... Ды заўсёды ў сэрцы была Бацькаўшчына, тут ён пісаў самыя лепшыя вершы. Амаль чвэрць стагоддзя, з 1966 па 1991 гг., Максім Танк узначалваў Саюз пісьменнікаў Беларусі, шмат сіл аддаваў, каб мацаваліся

міжлітаратурныя сувязі. Уражвае спіс – больш за 160 паэнтаў! – творы якіх ён перакладаў на беларускую мову. Ды і самога Максіма Танка выдвалі на рускай, украінскай, літоўскай, латышскай, узбекскай, таджыкскай, казахскай, польскай, балгарскай, карэльскай і іншых мовах.

У кнізе «Максім Танк. На каміны, жалезе і золце» выдавецтва «Мастацкая літаратура» прадстаўлены ўспаміны, эсэ, прысвячэнні. Са старонак тома праз успаміны сяброў паўстае вобраз не «забранзавелага» класіка, а цэльнага, светлага мастака і чалавека – дзядзькі Максіма, дзедка Максіма, шчырага сябра Яўгена Іванавіча з вострым розумам, чуйнай і мудрай душой, цудоўным пацішчэем гумару. У асобе гэтага чалавека арганічна суседзілі і

Малады паэт усведамляў, што літаратурны поспех залежыць ад гучнага псеўданіма. У адным з інтэрв'ю Максім Танк успамінаў: «Свет «раслінных» псеўданімаў быў ужо, што называецца, разабраны: Колас, Чарот, Пушча, Васілёк... Мне нічога не заставалася, як пашукаць што-небудзь «жалезнае», вось і спыніўся на Танку».

філасофская веліч, і зямная прыгажосць. Для Яўгена Іванавіча не было лепшай стравы, як сала з цыбуляй. А яшчэ паэт вельмі любіў малако. Аднойчы купіў у бабулі 3-літровы слоік. Тая гаворыць: «Мне слоік трэба, іх мала!». «Добра!» – сказаў той. Узяў ды выпіў нагбом адразу ўсё малако, а слоік аддаў бабульцы. А васьм алкагольнымі напоямі Максім Танк зусім не захаляўся. І не курыў. Праўда, гэта не першахаджала яму быць за сталом лепшым тамадой – гумар у паэта быў выдатны. Прыехаў нека да яго знаёмы мастак з Вільні, вырашыў намаляваць партрэт паэта алеем. Старанна так маляваў. І вось калі партрэт быў амаль скончаны, раптам падзьмуў моцны вецер – і партрэт заваліўся алеем прама ў пясок. Мастак разгубіўся, падымае, за-

смуцаны, сапсаваны партрэт. А паэт яму: «Ну, глядзі, дык жа яшчэ лепш атрымалася!». Максім Танк не любіў юбілеі. Лічыў іх вясялой рэпетыцыяй пахавання: «Сёння іх адзначаюць толькі графаманы ды хворыя на амбіцыі». Лічыў, што Біблію трэба ўключыць у школьную праграму, нягледзячы на тое, што не верыў у Бога. Падабаўся жанчынам, у яго былі многія закаханыя, але ён шчыра кахаў толькі адну жанчыну – сваю жонку Любу. Усе, хто ведаў Максіма Танка, могуць пацвердзіць: гэта быў абаяльны, добры чалавек, таленавіты творца, глыбокі філосаф з сялянскімі каранямі.

Увесь верасень юбілейнага для паэта 2017 года ў бібліятэках Бярэзіншчыны ладзіліся мерапрыемствы ў фармаце месячніка папулярызацыі творцаў юбіляра «Размова з класікам праз стагоддзе». Сярод іх – імпрэзаваныя паэтычныя марфоны «Зорны вяночак юбіляру» з удзелам землякоў-прыхільнікаў паэзіі, інфармы «Малавадамае пра вядомага паэта», літаратурныя вечарыны для школьнікаў «Арфей з народа», «Талент, заручоны з небам», дні казкі Я. Бранеўскай «Вандроўкі меднага грошычка» у перакладзе Максіма Танка цыкла «Ён польскую казку па ведаў нам на роднай мове».

Тамара КРУТАЛЕВІЧ, заадыначча аддзела маркетынгу Бярэзінскай ЦРБ

Ініцыятыва

Збіраем грошы на кнігу пра Налібоцкую пушчу

Кампанія па выданні кнігі «Таямніцы Налібоцкай Пушчы» працягваецца. Уласна кажучы, толькі на мінулым тыдні яна сур'ёзна пачалася і прыкметна зрушыла з месца. Калі ўдасца захаваць тэмп мінулага тыдня, дык кампанія мусіць завяршыцца паспяхова. Гутарка ідзе пра выданне невялікага кампактнага шляхавода на Налібоцкай пушчы – з упорам на найбольш яскравыя пушчанскія міфы.

«Таямніцы Налібоцкай Пушчы» – кніга для дзяцей і дарослых – можа быць займальным шляхаводам па адным з самых цікавых рэгіёнаў Беларусі зусім недалёка ад Мінска. А можа – маляванкай для самых маленькіх. Погляд на Налібоцкі край даецца праз прызму яго малюнічых міфаў: пра казачніка Бая, які схаваў на дне возера Кромань усе беларускія казкі і легенды; пра мядзведзяў-будаўнікоў, якія дапамагалі будаваць самыя старыя туўэйшыя храмы; пра пушчанскіх плытагонаў і гутнікаў-шкладуваў. Гэтыя

пушчанскія міфы ўвасоблены ў адмыслова створаных для кнігі мастацкіх сюжэтах, што даступныя ў двух варыянтах: поўнакаляровым і контурным – для маленькіх аматараў малявання. Яны ж рэалізаваныя і як серыя адмысловых паштовак.

Кніга складаецца з уводнага нарыса пра пушчу ў цэлым і асобных невялікіх раздзелаў, прысвечаных або найбольш важным населеным пунктам і геаграфічным аб'ектам, або найбольш знакавым міфам пушчы. Яна ўключае таксама ўнікальную мастацкую турыстычную карту пушчы і ваколіцаў, якая даступная таксама ў выглядзе каларовага постара.

Падтрымаць кампанію надзвычай проста – зайсці на краўдфандынгавую платформу «Улей»: <http://ulej.by/project?id=434921>.

Упэўнены, што выданне гэтай кнігі паслужыць узмацненню рэгіянальнага патрыятызму.

**Алесь БЕЛЫ,
аўтар праекта**

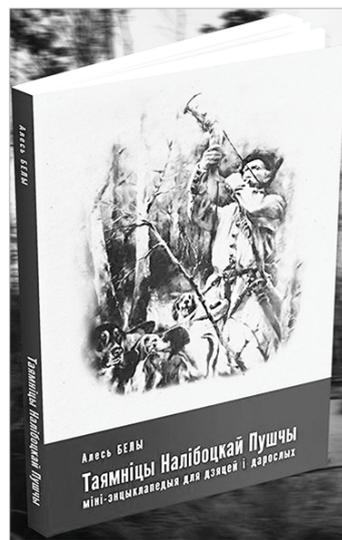
Ад рэдакцыі. Прапануем чытачам газеты фрагмент, змешчаны на платформе.

28. Налібоцкія мядзведзі

Мядзведзі былі звычайнымі жывёламі ў пушчы да сярэдзіны XIX ст., але былі вынішчаныя ўжо пад канец гэтага стагоддзя пад час магнэцкіх паляванняў. А да гэтага часу налібоцкі край славіўся сваімі мядзведзямі.

У славу таі паэме Адама Міцкевіча «Пан Тадэвуш» мядзведзь, які ледзь не загрыз галоўных персанажаў Тадэвуша і Графа, прыйшоў менавіта з Налібоцкай пушчы. Пераважна тут мядзведзю лавілі для Смаргонскай «академіі» – адмысловай школы, у якой калматых «студэнтаў» дрэсіравалі, каб тыя выконвалі розныя цыркавыя трукі, і затым адпраўлялі гастрываваць па Літве і Беларусі, і нават далёка за іх межамі.

У пушчы дагэтуль распаўядаюць легенду, нібы самыя старыя туўэйшыя касцёлы дапамагалі будаваць... дрэсіраваных мядзведзі. Кажуць, што на спіну ім прывязвалі кошык з камянямі або цэглай, і яны спрытна ды паслухмяна цягалі іх мулярам на высокія вежы. На пачатку 2010-х гг., калі край моцна абязлюдзеў, мядзведзі вярнуліся ў пушчу пасля больш як стагадовай адсутнасці. Праўда, пакуль нельга сказаць, што пасляліся яны тут трываць, што пасляліся яны тут трываць: апошнія зімы былі даволі мала-

снежныя, і розныя прышлыя людзі (напрыклад, зборшчыкі рагоў) непакоілі ды будзілі даўніх гаспадароў пушчы занядта рана, ад чаго яны не маглі нармальна перазімаваць ды вывесці маладое пакаленне.

Запрашае Драўляны рай

Кіламетры за тры ад Друскінінкая (Літва) знаходзіцца вёска Няўсодзес. Тут ужо цягам 40 гадоў жые і працуе народны мастак, лаўрэат Літоўскай дзяржаўнай прэміі, таленавіты майстра – разьбяр па дрэве Антанас Часнуліс. Ён сам з'яўляецца ініцыятарам і асноўным стваральнікам унікальнага Парку скульптураў і адпачынку, які добра вядомы не толькі ў Літве. Яго актыўна наведваюць замежныя турысты. У сядзібе, дзе ён сам жыў, на безразе жывапіснай рачулкі Ратнічэле на двух гектарах размешчана вялікая экспазіцыя драўляных скульптураў.

Каля ўвахода ў браму на імправізаванай сцэне гасцей сустракае ансамбль скульптураў народных музыкаў, гучаць адметныя літоўскія мелодыі. Далей прайсці – стаіць зроблены аўтарам вялікі ветраны млын, на чатырох паверхах якога размешчана экспазіцыя аўтарскіх драўляных скульптураў. Ад млына, у накірунку да рачулкі, збудаваная і па-мастачку аздабленая ўнікальная сцяна «Рупінтаэлю». У яе каменных нішах захоўваюцца розныя фігуркі Хрыста – працы ўсіх майстроў Літвы. Уздоўж берага Ратнічэле ўсталяваная створаная гаспадаром сядзібы кампазіцыя «Жыццё чалавека і дрэва» – незвычайнае спалучэнне натуральнай прыгажосці старой хвой з рознымі дубовымі скульптурамі. Яшчэ адна цікавая кампазіцыя – рэльеф «Шлях нараджэння хлеба» – глыбока адлюстроўвае ўсе этапы цяжкай сялянскай працы ад пачатку да бохана хлеба на стале.

Вельмі прыгожа прадстаўленая ў парку і тэма літоўскага тэатра. На імправізаванай тэатральнай сцэне пад музыку – вывы танцораў у залівацкіх побытавых танцах, вакол размясцілі персанажы народнага тэатра са спектакляў «Нявестка» Юліі Жэмайтэ, «На змярканні» Антанаса Венуоліса, «Пры нябесных вяротах» Вінцаса Крэве.

А яшчэ ў парку скульптураў маецца вялікая альтанка са сталамі, дзе можна замовіць ды і пачаставацца хлебам, мёдам і традыцыйнымі літоўскімі стравамі.

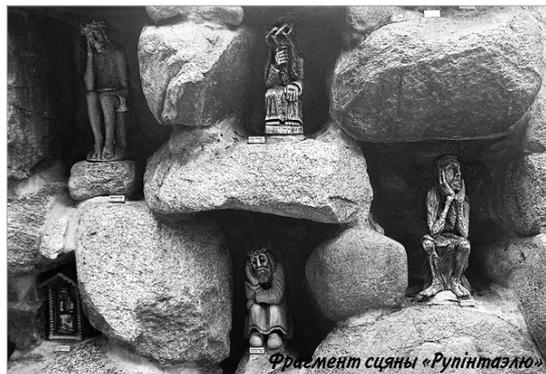
**Тадэвуш СТРУЖЭЦКІ
Фота аўтара і Анатоля БУТЭВІЧА**

Аўтапартрэт разьбяр

«Друскінінкайскае самакіраванне»

Фрагмент сцяны «Рупінтаэлю»

П'еса Ю. Жэмайтэ «Нявестка»

У музеі

Наш календар

«Вочы бачаць тое, што ёсць, а душы, як і заўсёды, хочацца большага»

10 кастрычніка споўнілася 60 гадоў вядомай паэту, празаіку, эсэісту і перакладчыку Леаніду Дранько-Майсюку.

Нарадзіўся творца ў Давыд-Гарадку Столінскага раёна. У 1975 г. паступіў на завочнае аддзяленне паэзіі Літаратурнага інстытута імя А.М. Горкага ў Маскве, які скончыў у 1982 г. У 1982 – 2002 гг. – рэдактар выдавецтва «Мастацкая літаратура». Са жніўня 2002 г. – на вольнай працы.

Аўтар 16 кніг вершаў, эсэ і прозы. Лаўрэат прэміі «Залаты апостраф» (за нізку апавяданняў у часопісе «Дзеяслоў» (2005).

Падрыхтаваў **Алесь САЧАНКА**

Фота **Алесь САЧАНКА**

Прапануем чытачам урывак з кніжэс *Уладзіміра Мароза «Узвышанец»* (цалкам надрукаванае ў дадатку «Літаратурная Беларусь» супольнага праекта ГА «Саюз беларускіх пісьменнікаў» і газеты «Новы Час» 29 верасня 2017 г.) і вершы ўлюблена.

«Ёсць у паэта самы любімы куточак – Паўночны завулак.

«Вельмі люблю Мінск, люблю блукаць па мінскіх завулках. Непадалёку ад Тэатра музыкамеды ёсць мой любімы Паўночны завулак. Дарэчы, незамужнім дзяўчатам магу параіць жыццёва неабходны маршрут – з вуліцы Сухой выйдзіце праз лагчыну да Транспартнага завулка. Там на ўзвышшы пануе Нямігай стаіць дом з верандай і бярозай. Адтуль адкрываецца прыгожы краязік на Тэатр музыкамеды.

Калі дужа хочацца выйсці за муж, дачкайцеся таго часу, калі на тэатр упадуць зоркі ў выглядзе фіялетавага вішань. І ўжо заўтра вы сустрэнецеся са сваім жаніхом!»

А ў паэта Дранько-Майсюка Паўночны завулак стаў месцам сустрэч са спадарыняй Эл. Ад гэтых сустрэч нарадзіўся «Нервовы раман». І ўвогуле, цэлая «Кніга для спадарыні Эл». Зноў жа, таямніца. Былі вершы для А, цяпер спадарыня Эл. Чарговая паэтычная містыфікацыя ці водгулле рэальнага сюжэта? Адно зразумела, як сцвярджае сам пісьменнік:

«Вочы бачаць тое, што ёсць, а душы, як і заўсёды, хочацца большага, таму паэзія шукае ў рэчаіснасці свой нерэчаісны змест...»

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» шчыра віншуюць **Леаніда Васільевіча і жадуюць моцнага здароўя, дабрабыту, натхнення і плёну ў творчасці!**

Леанід ДРАНЬКО-МАЙСЮК

Паблізу Нямігі

Што мне хочацца? Нічога.
Але хочацца найбольш,
Каб дзіцячая трывога
Затулілася, як нож.

Крой з крыві не выцякае.
Смерць прыходзіць назусім.
А трывога – здань такая?
Ці душы застыглы дым?

Не, вялікая, што срэбра
І як золата само!
Ці ж такая не патрэбна?!
Можна, і так, ды ўсё дармо...

Так, дармо... З трывогай тою
Варта іншы верш пачаць:
«Хата родная чужою
Не была, а можа стаць...»

Як тыя пацалункі,
што ў парозе.

Ноч на зыходзе,
і яшчэ не днее,
І радасць набіраецца
ў аорту.

І не ў жыцці –
у Бібліі магчыма
Паганцу стаць
апосталам адданым...

Натомлены, вясёлы,
бесклапотны,
На Францыскаўскую
вяртаюся паволі,

Каб скласці новае
для хітрай Эл.
Якая просіць патрабуе
вершай.

І раптам
(мушу тутак прызнацца,
Што без прыслоўя
«раптам» абсыціся

І ў лірыцы чульвай
немагчыма,
Якой душа назваецца
не хоча...), –

Дык вось, ужо так сталася,
што раптам
Я сам сабе прамоўіў
зледзянела,

Прагаварыў-прабедаваў
прамоўкай:
«У горле сушыць
і бальць у грудзях...».

Бядуе так нямоглая старая,
Так жальца
чарнобыльскія дзеці,
І гэтак я паскардзіўся

(шчаслівы!),
Адчуўшы боль
іменны і пякучы.

І прыпыніўшыся
пад нейкай аркай,
Задаў-успомніў
Міхася Стральцова,

Знядужанага
ў сукрутку бальнічным...
О, свеце родны мой!..
О, свеце ясны!..

Вяртаючыся на Францыскаўскую

Як добра гасцем быць
у той жанчыны.
Якая просіць-патрабуе вершай
На мове беларускай і за гэта
Частуе мёдам

у завулку Снежным;
Як добра славіць
каралеву Бону,

Яе партрэт угадаць у заві
І варажыць
у задумненні: «Сфорца...

Гучыць – як сонца
і гучыць – як сэрца...».

Як добра слухаць,
размаіляць і думаць
Пра ўсё і ні пра што

адначасова,
А потым, ноч у зорах
не крануўшы,

Ісці праз Менск
гадзіну і другую...

Завулак Снежны,
Кальварыйская, Няміга,
Феліцыянаўская...

Ах, якія назвы!
А тыя кіламетры,
што прайшоў я,

«Бурштынавыя яблыкі ў расе...»

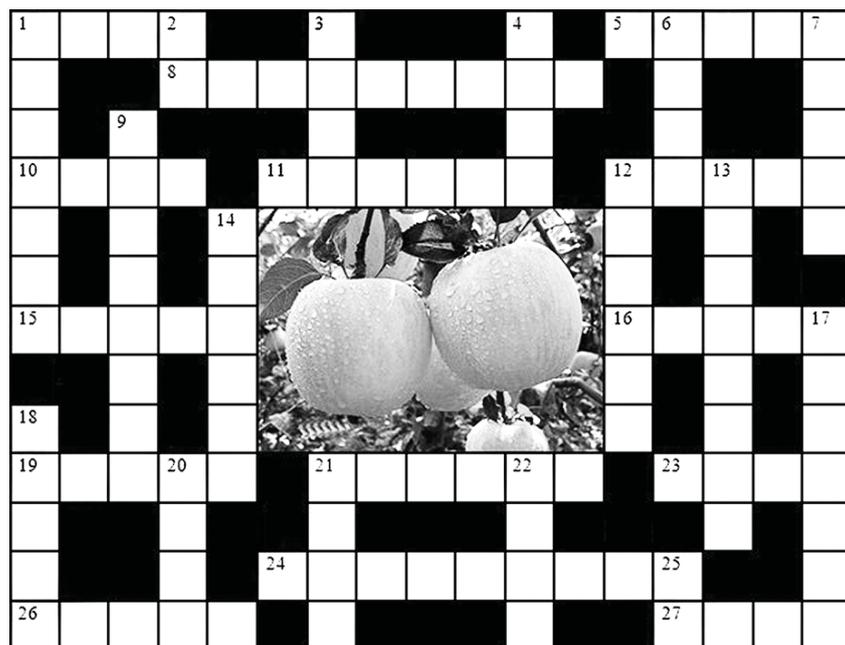
Уздоўж

1. Віно з яблычнага соку.
5. Той, хто знаходзіцца ў сваяцтве з кім-небудзь.
8. Гатунак позніх кіслых яблыкаў; сок з іх знішчае мікробы, што выклікаюць дызентэрыю.
10. «Капаў нам на вочы яблыневы ..., // На нас валіўся, як снег белы». З пазмы Янкі Купалы «Яна і я». 11. Які дзень на Яблычны Спас (19 жніўня), такі і на ... (14 кастрычніка; прыкм.). 12. Ад яблыні – яблык, ад елкі – ... (прыкм.). 15. Спешная праца на марскім судне. 16. Лёгка пабочны заробак (разм.). 19. ...-матар. Вышэйшая навучальная ўстанова, дзе вучыся. 21. На другі Спас і ... яблычка з'есць. 23. «За паскай зім ідуць палоскі вёсен // І восень – спелым яблыкам у ...». З верша Т. Сямёнавай «Восень». 24. Адна з назваў яблыкаў летняга гатунку белы наліў. 26. Беларускі ...

Гатунак яблыкаў беларускай селекцыі, якія паспяваюць у першай палове кастрычніка. 27. Пакуль вочы – свет, пакуль ... – хлеб (прыкм.).

Упоперак

1. Нябеснае цела. 2. Старажытнае іпецкі бог Сонца. 3. ... наша, што без масла каша (прыкм.). 4. Кола з шырокім абадом, дэталё перадачы руху. 6. ... па яблыку, а галава з арэх (прыкм.). 7. «Ападаюць яблыкі: // То іх атрасае вецер, то здэмухвае ..., пралятаючы міма». З верша Максіма Танка «Ападаюць яблыкі». 9. «Бурштынавыя яблыкі ў расе, – // Гэта ты, мая ...!». З верша П. Панчанкі «Дарагая мая ...!». 12. Вузкая драўляная планка, з якіх робяць плот. 13. Пірог з яблыкамі. 14. Яблыкі сярод садавіны ўсё роўна, як ... сярод гародніны (прыкм.). 17. «Ну, і яблыкі!

Жытнёўкі, // І апорты, і ..., // І ранеты-налівайкі». З верша Рыгора Крушыны «У Слуцку смачныя і грушы!» 18. Яблыч-

ны Спас – еш зараз і пра ... (прыкм.). 20. Не ўсякая ... хлебам стане (прыкм.). 21. Тое, што і збан. 22. Пра смелага,

гордага чалавека (перан.). 25. Мера зямельнай плошчы.

Склаў **Лявон ЦЕЛЕШ**

Кастрычнік

25 – Сідзельнікава Галіна Феліксаўна (1927, Мінск – ?), дыктар радыё, заслужаная артыстка Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

27 – Бубала Антон Францавіч (1942, Верхнядзвінскі р-н), краязнаўца, выкладчык, журналіст, пісьменнік, паэт, перакладчык – 75 гадоў з дня нараджэння.

29 – Аляксеева Ларыса Філалагаўна (1907 – 1998), артыстка оперы, народная артыстка Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

30 – Елізар’еў Валянцін Мікалаевіч (1947), балетмайстар, народны артыст Беларусі і СССР, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1996), тэатральнай прэміі імя Е. Міровіча (1996), спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі (1998, 2001), Нацыянальнай тэатральнай прэміі (2011), прэміі Беларускага саюза тэатральных дзеячаў «Крыштальная Паўлінка» (2012) – 70 гадоў з дня нараджэння.

31 – Кулік Яўген Сяргеевіч (1937, Мінск – 2002), мастак, дыпламант айчынных і замежных конкурсаў кніжнай графікі, творы якога захоўваюцца ў вядучых музеях Беларусі, – 80 гадоў з дня нараджэння.

31 – Назіна Іна Дзмітрыеўна (1937, Мінск), вучоны-этанамузыкалаг, педагог, уладальнік Гран-пры ЮНЕСКА (1988), лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусі (1998) – 80 гадоў з дня нараджэння.

31 – Пшыркоў Юльян Сяргеевіч (1912, Рагачоўскі р-н – 1980), беларускі літаратуразнаўца, крытык, заслужаны дзеяч навукі Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980), аўтар дапаможнікаў па беларускай літаратуры – 105 гадоў з дня нараджэння.

Адказы на крыжаванку, змешчаную ў № 37

Уздоўж: 3. Акафіст. 7. Полацк. 8. Ом. 9. Летапіс. 11. Мова. 12. Дарота. 13. Эпас. 17. Азноб (разм.). 18. Лілія. 19. Вежа. 20. Веча. 23. Ігла. 24. Дзежка. 28. Шнур. 31. Полацкі. 33. Рака-ко. 34. Шчолач. 35. Рагнеда.

Упоперак: 1. Оптам. 2. Пах. 3. Аклад. 4. Аўтар. 5. Імпэт. 6. Тост. 10. Евангелле. 14. Палачане. 15. Абзац. 16. Слова. 21. Літары. 22. Прытча. 25. Залог. 26. Жыццё. 27. Афіша. 29. Спор. 30. Дар. 32. Род.

У тэатры «Зьніч»

24 кастрычніка а 19-й гадзіне ў Вялікай канцэртнай зале Белдзяржфілармоніі адбудзецца тэатральна-канцэртная імпрэза **«Мне светла...»**. Рэжысёр-пастаноўшчы імпрэзы – заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі Ніна Осіпава. Дырэктар і мастацкі кіраўнік тэатра «Зьніч» – Галіна Дзягілева.

У І аддзяленні будзе ісці прэм’ера мана-спектакля **«Мама»** ваводле п’есы «Маці» Карэла Чапека і вершаў Рыгора Барадуліна, якія ён прысвяціў сваёй маме. Аўтар інсцэніроўкі, рэжысёр-пастаноўшчы і выканаўца – Галіна Дзягілева. Мастак-пастаноўшчык – Андрэй Меранкоў, кампазітар – Алег Залётнеў. Аранжыроўку і запіс музыкі зрабіў Велімір Залётнеў, памочнік рэжысёра – Зміцер Ермаловіч-Дашчынскі.

Падзеі, сюжэт спектакля адбываюцца ўжо ў мінулым, таму так натуральна ўспрымаюцца сны і ўспаміны маці, яе размовы з сынамі, поўныя пшчоты... Геранія выглядае мудрай і ўнутрана моцнай, і нам складана паверыць у тое, што яна можа быць слабай, сумняваюцца або мець патрэбу ў дапамозе. Спектакль сцвярджае, што насамрэч смерці няма – ёсць толькі бясконцае любоў.

У ІІ аддзяленні пройдзе рэтраспектыва спектакляў тэатра «Зьніч», адбудзецца канцэртная праграма з удзелам калектываў Белдзяржфілармоніі, артыстаў, літаратараў, сяброў тэатра.

Дадатковую інфармацыю можна атрымаць па мінскім тэлефоне: +375 17 331-75-53.

Восень – традыцыйна час вясяляў. На Драгічынішчыне кажуць: «Богослаў святы розслаў, пачынаюць высіла работы»

Фота Уладзіміра ПУЧЫНСКАГА

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПА́ННАЧКА – карагодная гульня. Суправаджаецца песнямі. Дзяўчаты рухаліся з запаленымі свечкамі ў руках і стараліся патушыць свечку суседкі, а сваю захаваць запаленай. «Панначка» зафіксаваная экспедыцыйнай Галіновай навукова-даследчай лабараторыі беларускай танцавальнай творчасці (ГНДЛ) Мінскага інстытута культуры (цяпер – БДУКіМ) у Гродзенскай вобласці.

ПА́НЦАК – буйныя круглыя ячныя крупы, а таксама крупнік з мясам або малаком, прыгатаваны з гэтых крупаў. Вядомыя на Гродзеншчыне, Чэрвеньшчыне, Мёршчыне.

ПА́НЯМОННЕ – гісторыка-этнаграфічны рэгіён Беларусі, які займае тэрыторыю Гродзенскай вобласці. На поўдні мяжуе з Заходнім Палесsem (па р. Нараў і вярхоўі Ясельды, на поўдзень ад Івацвічаў), на ўсходзе з Цэнтральнай Беларуссю і на паўночным усходзе з Паазер’ем (па Налібоцкай пушчы, на поўдзень ад Маладзечна на Паставы).

У ландшафтах Панямоння ўзгоркавы ўзвышшы і перасечаныя раў-

ніны чаргуюцца з шырокімі нізінамі, дрэнаванымі русламі Нёмана і яго прытокаў. Дзярнова-падзолістыя глебы, што развіліся на лёсанадобных суглінках і водна-ледніковых супесках, пры захаванні адпаведных аграэхнічных правілаў давалі высокія ўраджай. Раней у структуры пасаваў першае месца займала жыта (у сярэдзіне XIX ст. – 48,8% усёй плошчы), затым ішлі авес (28,8%), пшаніца (5,2), грэчка (4,6), ячмень (3,6), гарох (3), бульба (2,5); лён, проса, рэпа і каноплі займалі разам прыкладна 3% пасаваў. У 2-й палове XIX ст. пашырыліся пасевы кармавых траваў, што паляпшалі структуру глебы і стымулявалі развіццё крывялагадоўлі. Палі апрацоўвалі з дапамогай т.зв. літоўскай (палескай) сахі, што была прыстасаваная да мясцовых умоваў і мела часта больш лёгкую канструкцыю для аднаконай (ці аднаваловай) запражкі. Шырокае развіццё мануфактурнай вытворчасці садзейнічала развіццю гандлёвых адносінаў. Прамысловасць Гродзенскай губерні давала ў 1859 г. прадукцыі больш, чым усе астатнія беларускія губерні, разам узятыя. Шырокі размах у Панямонні атрымаў кірмашовы гандаль (толькі Зэльвенскі кірмаш у 1-й

палове XIX ст. паводле таваразвароту пераўзыходзіў усе кірмашы Мінскай і Віленскай губ.).

Да аграрнай рэформы 2-й паловы XVI ст. характэрным тыпам сельскай пасялення была невялікая вёска з свабоднай (бессістэмнай) забудовай. Перабудова пасяленню паводле «Уставы на валокі» 1557 г. ахапіла 90% вёсак Гродзенскай эканоміі (больш, чым у якім іншым рэгіёне Беларусі). У выніку правядзення валочнай памеры ўзнікла шмат новых вёсак вулічнага тыпу, што размяшчаліся на адкрытай мясцовасці ўздоўж дарог і гандлёвых трактаў, паблізу рэк і азёраў. Устаўныя вёскі (з жылымі памяшканнямі на адным баку вуліцы і з гаспадарчымі на

другім) захоўваліся тут да пачатку XX ст. Больш упарадкаванымі былі вёскі дзяржаўных сялянаў (напярэдадні сялянскай рэформы 1861 г. складалі трэцюю частку ўсяго насельніцтва), у які значна раней (1860-я гг.) курныя хаты былі заменены «чыстымі». Дробная шляхта і аднадворцы жылі ў ваколліцах, засценках, фальварках, назвы якіх часцей паходзілі ад прозвішчаў жыхароў (свакоў з аднолькавым прозвішчам). Кожны двор уяўляў аўтаномную ячэйку, слаба ўвязаную з агульнай структурай пасялення. Значнае развіццё саматужнай прамысловасці і гандлю павяшчалі ў рэгіёне ролю мястэчак, што найчасцей вырасталі з сёлаў, якія належалі буйным магнатам.

Найбольш тыповая для сялянскіх сядзібаў – пагонная (аднарадная) сістэма забудовы з гумнамі, пунямі, свірнямі, сярэд якіх вылучаліся характэрныя для рэгіёна 2-павярховыя лямусы. Тыповая планіроўка традыцыйнага жылля хата+сенцы+камора. У пачатку XX ст. яна ўскладнілася вылучэннем асобнай кухні, спальні, святліцы. Дамы дробнай шляхты мелі падсены ці ганкі, што ў 2-й палове XIX ст. пачалі будаваць і ў сялянскіх хатах. Народная архітэктура ў Панямонні прагрэсавала крыху хутчэй, чым у інш. рэгіёнах, актыўна пераймала некаторыя заходнія канструкцыйныя формы, удала спалучала іх з традыцыйнымі.

(Заканчэнне артыкула ў наступным нумары)

